

Sygn. akt

III AUa 742/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **30 października 2018 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Irena Mazurek
	Sędziowie:	SSO del. Bożena Błachowicz (spr.) SSA Barbara Gonera
	Protokolant	st. sekr. sądowy Anna Kuźniar

po rozpoznaniu w dniu **30 października 2018 r.**

na rozprawie

sprawy z wniosku **M. R.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w J.**

o rentę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku **Sądu Okręgowego w Krośnie**

z dnia **18 września 2017 r.** sygn. akt **IV U 962/16**

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krośnie znosząc jednocześnie postępowanie jakie toczyło się przed tym Sądem po dniu 1 lipca 2017r .

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 30 października 2018 r.

Decyzją z dnia 27 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w J. odmówił wnioskodawcy M. R. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

M. R. złożył odwołanie od tej decyzji.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie podtrzymał swoje stanowisko i wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Krośnie wyrokiem z dnia 18 września 2017 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziałów J. w ten sposób, że przyznał zmarłemu wnioskodawcy M. R. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od daty złożenia wniosku do dnia śmierci tj. 01.07.2017r.

Sąd ustalił, że M. R. w dniu 3 sierpnia 2016 r. złożył wniosek o przyznanie mu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Lekarz Orzecznik ZUS w dniu 8 września 2016 r. rozpoznał u wnioskodawcy marskość wątroby prawdopodobnie toksyczną, niewyrównaną, żylaki przełyku – przebyte krwawienie z żylaków przełyku, wodobrzusze, nadciśnienie wrotne, splenomegalię z cechami hipersplenizmu – małopłytkowość oraz anemię i uznał, że wnioskodawca jest częściowo niezdolny do pracy do 30 września 2017 roku, lecz daty powstania niezdolności do pracy nie da się ustalić.

Rozpoznanie to potwierdziła komisja lekarska ZUS w badaniu z dnia 19 października 2016 r., która stwierdziła u wnioskodawcy alkoholową marskość wątroby – niewyrównaną, żylaki przełyku – stan po krwawieniu z przewodu pokarmowego w maju 2016 roku, łuszczycę postać skórna i ZUA.

W oparciu o powyższe orzeczenia organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

W postępowaniu odwoławczym sąd na podstawie dowodu z opinii biegłych sądowych ustalił, że wnioskodawca był trwale częściowo niezdolny do pracy co najmniej od 2008 roku.

W opinii z dnia 23 lutego 2017 r. biegły z zakresu chorób zakaźnych M. S. rozpoznał u wnioskodawcy poalkoholową marskość wątroby z nadciśnieniem wrotnym oraz łuszczycę i uznał, że wnioskodawca jest trwale częściowo niezdolny do pracy od 2008 roku. Biegły stwierdził u wnioskodawcy pełnoobjawową zaawansowaną poalkoholową marskość wątroby, która uniemożliwia mu podjęcie jakiegokolwiek wysiłku fizycznego z uwagi na możliwość krwawienia z żylaków przełyku i śmierć w jego następstwie. Zdaniem biegłego, występujące u wnioskodawcy żylaki przełyku oraz objawy encefalopatii wątrobowej i zaburzeń hemostazy są najgorszymi z możliwych powikłań rozwiniętej choroby. Biegły podkreślił, że schorzenie jest nieodwracalne, stąd uznanie trwałej niezdolności do pracy. Dodatkowo biegły wyjaśnił, że poalkoholowa marskość wątroby rozwija się w okresie kilkuletnim, zatem za datę jej powstania biegły proponował przyjąć rok 2008, w którym w czasie hospitalizacji wnioskodawcy w oddziale toksykologicznym z powodu zatrucia alkoholowego rozpoznano marskość wątroby, a wielokrotne terapie odwykowe wnioskodawcy (w latach: 2008, 2010, 2014 i 2016) potwierdzają przyjętą datę (k. 10-12).

Także biegły z zakresu chorób wewnętrznych J. K. rozpoznając u wnioskodawcy marskość wątroby z nadciśnieniem wrotnym, zespół uzależnienia od alkoholu i łuszczycę stwierdził trwałą częściową niezdolność wnioskodawcy do pracy od 2008 roku. Biegły stwierdził u wnioskodawcy cechy wodobrzusza, żylaki przełyku, w wywiadzie epizody krwawień z nich, obrzęki podudzi, okresowe stany podżółtaczkowe oraz uporczywy i stały świąd skóry i stwierdził, że stan zdrowia i rokowania dla wnioskodawcy są poważne. Biegły wyznaczył początek częściowej niezdolności do pracy wnioskodawcy na 2008 rok z uwagi na fakt jego hospitalizacji w Oddziale Toksykologicznym i rozpoznanie marskości wątroby (k. 26).

W opinii z dnia 31 marca 2017 r. biegły neurolog L. J. rozpoznał u wnioskodawcy zespół mózdkowy o etiologii toksycznej i zespół uzależnienia od alkoholu i uznał, że wnioskodawca jest trwale częściowo niezdolny do pracy. Biegły nie określił daty powstania niezdolności do pracy wnioskodawcy z powodu zaburzeń neurologicznych z uwagi na brak jakiegokolwiek dokumentacji dotyczącej leczenia neurologicznego wnioskodawcy (k. 18-19).

Zdaniem Sądu Okręgowego przyjęta przez biegłych data powstania niezdolności do pracy została prawidłowo ustalona, skoro już w 2008 roku w trakcie hospitalizacji rozpoznano u wnioskodawcy marskość wątroby, a w kolejnych latach wnioskodawca był poddawany nieskutecznej terapii odwykowej. Spożywanie alkoholu jedynie utrwaliło rozpoznaną marskość wątroby i spowodowało jej powikłania. Jak wyjaśnił biegły chorób zakaźnych, zmiany marskie w wątrobie mają charakter nieodwracalny, a kolejno narastające powikłania powodują jedynie pogłębienie istniejących problemów zdrowotnych (nadciśnienie wrotne, żylaki przełyku, encefalopatia wątrobowa i zaburzenia hemostazy).

Na podstawie dowodu z karty przebiegu zatrudnienia (k. 19 akt rentowych) sąd ustalił, że częściowa niezdolność do pracy datująca się od 31 grudnia 2008 roku powstała w okresie ubezpieczenia wnioskodawcy z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (okres opłacania składek od dnia 1 stycznia 1999 roku do dnia 29 września 2012 roku). Oznacza to spełnienie przez wnioskodawcę warunku nabycia prawa do renty określonego w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. z 2017 r. poz. 1383). Z karty przebiegu zatrudnienia wynika również spełnienie przez wnioskodawcę warunku określonego w art. 57 ust. 1 pkt 2 i art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalno-rentowej, tj. posiadanie 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w dziesięcioleciu poprzedzającym datę złożenia wniosku (2004-2014), gdyż wymagane 5 lat mieści się w okresie opłacania składek od dnia 1 stycznia 1999 roku do dnia 29 września 2012 roku.

W wyniku ustalenia, że wnioskodawca spełnił wszystkie warunki do nabycia prawa do renty sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał zmarłemu wnioskodawcy M. R. prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od daty złożenia wniosku do dnia śmierci, tj. do dnia 1 lipca 2017 roku.

Apelację od tego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych zarzucając:

- naruszenie przepisu art. 174 k.p.c. i art. 180 § 1 k.p.c. polegające na braku zawieszenia postępowania z urzędu w momencie powzięcia wiadomości o śmierci wnioskodawcy w dniu 1 lipca 2017 r. i następnie podjęcia postępowania dopiero wówczas, gdy zgłoszą się lub zostaną wskazani następcy prawni zmarłego wnioskodawcy,

- naruszenie przepisu prawa materialnego, a to art. 136 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.), polegające na braku wskazania w zaskarżonym wyroku osób uprawnionych do uzyskania prawa do świadczenia niezrealizowanego należnego wnioskodawcy M. R. do dnia jego śmierci , co czyni wyrok Sądu Okręgowego w Krośnie z dnia 18 września 2017 r. niemożliwym do wykonania . Nie ma bowiem możliwości ustalenia prawa , a tym bardziej wypłaty świadczenia osobie zmarłej.

Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku , zniesienie postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, na zasadzie art. 386 § 2 k.p.c., względnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy wskazał, że w trakcie postępowania odwoławczego w dniu 1 lipca 2017 r. wnioskodawca M. R. zmarł. Sąd Okręgowy pomimo, że posiadał o tym wiedzę, nie zawiesił postępowania z urzędu, i wydał wyrok w stosunku do osoby zmarłej. Konsekwencją tego jest nieważność postępowania, które toczyło się po śmierci strony.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Postępowanie, które toczyło się przed Sądem Okręgowym w Krośnie po dniu 1 lipca 2017 r. dotknięte jest nieważnością.

Należy przypomnieć, że postępowanie w sprawie IV U 962/16 zostało wszczęte w związku z odwołaniem M. R. od decyzji ZUS O w J. z dnia 27 października 2016 r. w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy. W trakcie jego trwania wnioskodawca w dniu 1 lipca 2017 r. zmarł (dowód: odpis skrócony aktu zgonu k.35).

Śmierć osoby fizycznej w trakcie procesu stanowi przeszkodę w jego kontynuowaniu i w przypadku, gdy przedmiotem procesu są prawa i obowiązki, które przechodzą na następców prawnych, musi nastąpić zawieszenie postępowania – zgodnie z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. i podjęcie go z następcą lub następcami prawnym jako następcami procesowymi po ich ustaleniu (art. 180 § 1 pkt k.p.c.). Niezawieszenie postępowania i jego kontynuowanie po utracie zdolności sądowej przez stronę, bez wstąpienia w jej miejsce następców prawnych, powoduje nieważność postępowania.

W orzecznictwie przyjmuje się, że przyczyną tej nieważności jest to, że postępowanie było prowadzone z udziałem strony pozbawionej zdolności sądowej (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Można także rozważać, czy nieważność postępowania nie wynika z pozbawienia możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.) następców procesowych strony, która utraciła byt prawny i tym samym także zdolność sądową.

(vide postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 22 marca 2016 r. I UZ 42/15, postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 listopada 2017 r. I CZ 108/17).

Przypomnienia wymaga, że M. R. wystąpił o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.)

Z mocy art. 101 pkt 2 cyt. ustawy - z dniem śmierci świadczeniobiorcy ustaje jego prawo do emerytury lub renty. Prawo do dalszych świadczeń nie przechodzi zatem na inne osoby. Regulacja art. 101 pkt 2 ustawy koresponduje z przepisem art. 922 § 2 k.c., w myśl którego nie wchodzi w skład spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą. Natomiast wobec braku odmiennych uregulowań w ustawie emerytalnej, świadczenia przysługujące emerytowi (renciście) i zrealizowane za jego życia (np. w drodze przelewu na rachunek bankowy świadczeniobiorcy) wchodzi w skład spadku po zmarłym i stosownie do art. 922 § 1 k.c. podlegają dziedziczeniu zgodnie z przepisami księgi czwartej Kodeksu cywilnego.

Z kolei świadczenia przysługujące uprawnionemu i niezrealizowane do dnia jego śmierci są z mocy art. 922 § 2 k.c. wyłączone ze spadku, jako przechodzące na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są spadkobiercami. Odrębne bowiem od dziedziczenia następstwo prawne w tym zakresie ustanawia art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Treść art. 136 tej ustawy określa grono osób, którym przysługuje status następcy prawnego zmarłego emeryta lub rencisty. Są to osoby enumeratywnie wymienione w dyspozycji omawianej normy prawnej, a ich krąg nie jest tożsamy z kręgiem spadkobierców. Uprawnionych do niezrealizowanego świadczenia zgrupowano przy tym w trzech kategoriach i uszeregowano w ten sposób, że następstwo prawne osób należących do dalszego kręgu uzależnione jest od braku następców z kręgu wcześniejszego. Ustawodawca ponadto nadał hipotezie normy ust. 1 tego artykułu szeroki zakres, obejmując ją wszystkie przypadki niezrealizowania świadczenia w okresie między wystąpieniem z wnioskiem o emeryturę lub rentę a śmiercią uprawnionego, czyli zarówno te, gdy zgon nastąpił w trakcie postępowania o przyznanie świadczenia, jak i te, gdy dotknął on osobę już mającą ustalone decyzją organu rentowego lub wyrokiem sądowym prawo do emerytury (renty).

Fakt, że śmierć ubezpieczonego nastąpiła w trakcie postępowania o przyznanie prawa do emerytury lub renty, ma swoje dalsze konsekwencje normatywne w postaci regulacji ust. 2 i 3 art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Oczywiście jest, że następcy prawni zmarłego powinni mieć zapewnioną możliwość wstąpienia do zainicjowanego przez ubezpieczonego postępowania emerytalnego (rentowego), toczącego się przed organem rentowym lub sądem. Zgłoszenie zaś wniosku o kontynuowanie nieukończonego do dnia śmierci uprawnionego postępowania zrównane jest - w kwestii zachowania rocznego terminu do wygaśnięcia roszczenia - z wystąpieniem z żądaniem wypłaty niezrealizowanego świadczenia.

Jeszcze raz należy podkreślić, że hipotezą normy art. 136 ust. 1 tej ustawy objęte są sytuacje niezrealizowania świadczenia przysługującego zarówno osobie dopiero ubiegającej się o emeryturę lub rentę jak i osobie mającej już ustalone prawo do świadczenia. (vide Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 13 stycznia 2015 r. II UK 144/14).

W takiej sytuacji obowiązkiem Sądu Okręgowego jest zawieszenie postępowania w sprawie z odwołania M. R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w J., a następnie po zgłoszeniu się lub ustaleniu następców prawnych – podjęcie postępowania, w którym prawo do udziału w dalszym jego prowadzeniu mają osoby wymienione w art. 136 ust. 1 cyt. wyżej ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Z tych względów Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie dotknięte nieważnością , tj. po dniu 1 lipca 2017 r. i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, o czym orzeczono, jak w sentencji na mocy art. 386 § 2 k.p.c..